

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/200/175/95

BUDŻET'96

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD '95

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

W okresie poprzedzającym sejmową debatę budżetową nasi respondenci mają zwykle możliwość wypowiedzenia się na temat źródeł uzyskiwania i sposobów wydatkowania publicznych pieniędzy. Poglądy dotyczące przyszłorocznego budżetu państwa są szczególnie cennym i interesującym wskaźnikiem społecznej świadomości - z jednej strony bowiem odnoszą się do ogólnie przyjmowanych preferencji dotyczących ustroju państwa czy modelu gospodarki, z drugiej zaś - w charakterystyczny sposób odzwierciedlają poziom optymizmu lub pesymizmu, z jakim myślimy o nadchodzącym roku.

Źródła wpływów do budżetu państwa

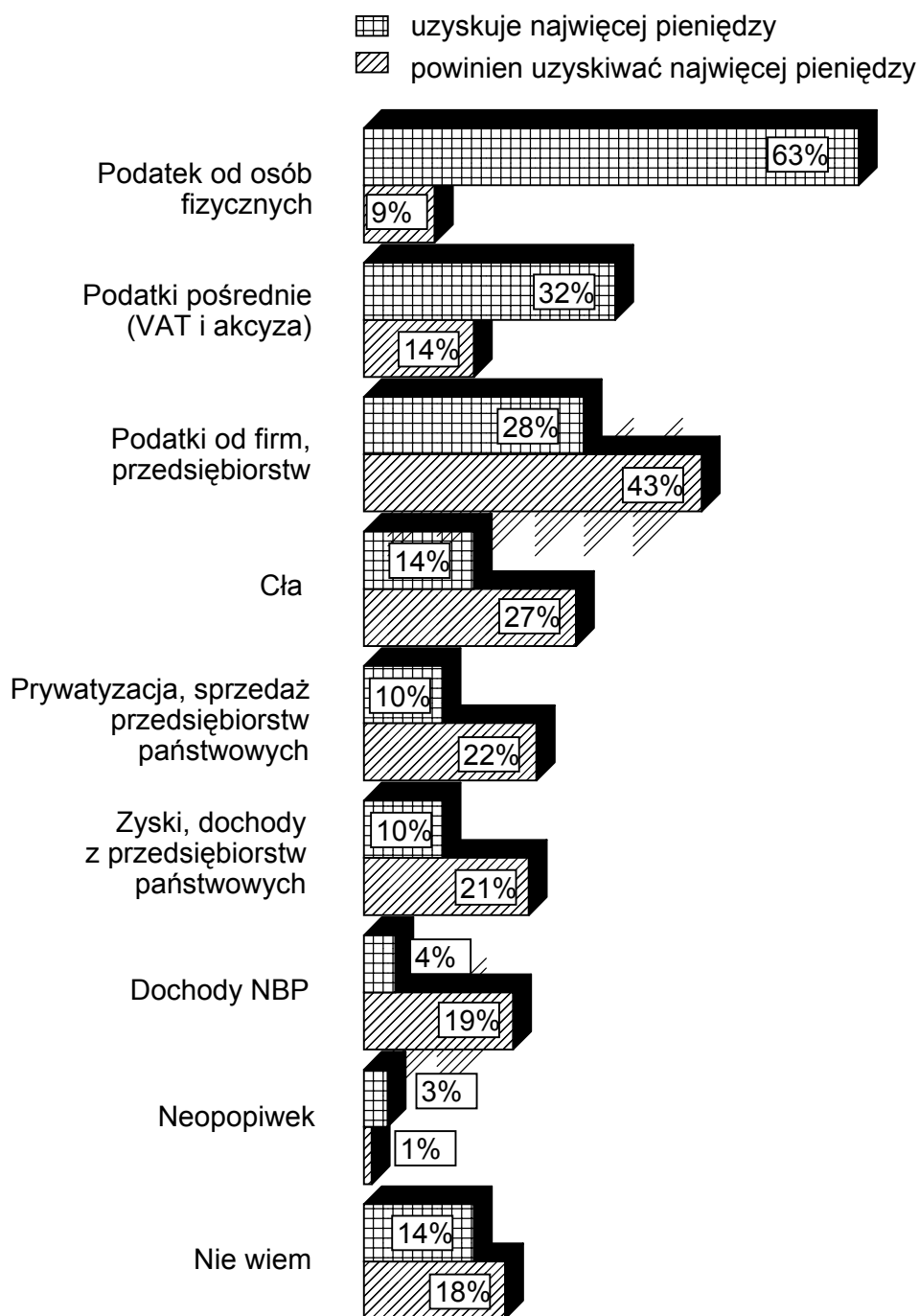
Badani poproszeni o wskazanie trzech głównych źródeł dochodów budżetu państwa najczęściej podawali podatek dochodowy od osób fizycznych¹. Na dwóch kolejnych miejscach znalazły się, ze znacznie mniejszą liczbą wskazań, podatki pośrednie oraz podatki od przedsiębiorstw.

Odpowiedzi respondentów z pewnością odzwierciedlają stopień, w jakim istnienie podatku dochodowego od osób fizycznych jest dostrzegane i odczuwane. Rzeczywiste proporcje dochodów budżetowych przedstawiają się nieco inaczej niż sądzą badani, choć źródła zostały przez nich trafnie wskazane. Pierwsze miejsce zajmują [dane GUS z roku 1994] podatki pośrednie (około 42% dochodów państwa), dalsze zaś - podatek dochodowy od osób fizycznych oraz podatek dochodowy od osób prawnych. Z odpowiedzi na pytanie o strukturę dochodów budżetowych wynika tymczasem, iż podatki płacone bezpośrednio przez obywateli są znacznie bardziej dokuczliwe niż te, które także wszyscy płacą, lecz są one

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (65) zrealizowano w dniach 6-10 października '95 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (N=1126).

Rys. 1. SKĄD, PANA(I) ZDANIEM, BUDŻET PAŃSTWA:

Badani mogli wybrać 2 odpowiedzi.

ukryte w cenach produktów i usług. Respondenci uważają, że dochody budżetu państwa powinny pochodzić przede wszystkim z podatków od firm, ceł, prywatyzacji, zysków przedsiębiorstw państwowych. Na podatki pośrednie wskazało stosunkowo niewiele osób, z czego mogłoby wynikać, iż część ankietowanych orientuje się, że tego rodzaju należności płaci także z własnej kieszeni. Oczywiście, na liście życzeń dominują takie źródła dochodów państwa, które są usytuowane stosunkowo daleko od przeciętnego człowieka, nie obciążają go w sposób bezpośredni. Z preferencji ankietowanych wynika wizja państwa, która z pewnością bliska jest każdemu z nas: podatki niskie i mało dotkliwe, a budżet zasobny.

Cechy społeczno-demograficzne badanych różnicują nieco ich opinie dotyczące źródeł dochodów państwa. Im wyższe wykształcenie, tym bardziej realistyczne oczekiwania: podatki pośrednie, podatek od osób fizycznych. Badani z wykształceniem wyższym (a także pracownicy sfery budżetowej, menedżerowie, respondenci o stosunkowo wysokich dochodach) częściej od innych postulowali też ściąganie większych niż obecnie podatków od firm. Wśród respondentów z wykształceniem zasadniczym zawodowym popularny jest pomysł, aby Narodowy Bank Polski w większym stopniu przysparzał dochodów państwu. Ludzie młodzi także chętniej od innych skłaniają się ku tej opcji, częściej też wskazują na zyski z przedsiębiorstw państwowych oraz prywatyzację jako źródła wpływów do budżetu.

Stosunek do podatków, opinie w kwestii źródeł dochodów państwa to jeden z kluczowych elementów, organizujących podział sceny politycznej na lewicę i prawicę, swoisty probierz lewicowego i prawicowego stylu myślenia o sprawach publicznych. Wśród respondentów deklarujących różne opcje polityczne dają się zauważyć interesujące różnice w tym względzie. Ankietowani identyfikujący się z lewicą wyraźnie częściej niż badani deklarujący prawicowość upatrują dochodów państwa w podatkach od firm, z czego wynikałoby, że skłonni są akceptować obciążenie działalności gospodarczej koniecznością świadczenia na rzecz osób mniej mobilnych czy słabszych ekonomicznie. Odpowiadałoby to solidarystycznej idei państwa redystrybucyjnego, niwelującego nierówności. Z kolei respondenci o orientacji prawicowej znacznie częściej niż osoby deklarujące poglądy lewicowe wymieniają prywatyzację jako główne źródło wpływów do budżetu państwa.

Z pewnością oznacza to, iż akceptują oni ideę prywatyzowania majątku państwowego. Aby stała się ona jedną z dominujących pozycji na liście dochodów państwa, musiałaby wszakże przybrać rozmiary znacznie większe niż dotychczas. To wiązałoby się z takim modelem, w którym rola państwa i jego struktur maleje w miarę jak zmniejsza się państwowa kontrola nad gospodarką.

Wyniki wskazują więc, iż - wbrew wielu opiniom - różnice między ludźmi o poglądach prawicowych i lewicowych są całkiem wyraźne i czytelne. Dotyczą one nie tylko stosunku do religii czy tradycji narodowej, lecz także sfer bliższych codziennemu życiu. Fakt, że różnice te istnieją, każe sądzić, iż społeczeństwo zdolne jest oceniać polityków i ich programy z punktu widzenia kryteriów pragmatycznych, ekonomicznych.

Komu dodać, komu odjąć?

Respondenci znacznie chętniej opowiadają się za zwiększeniem niż zmniejszeniem wydatków z przyszłorocznego budżetu. Dziedziną, która zdaniem wyraźnej większości wymaga wzrostu nakładów, jest służba zdrowia. Ponad dwie piąte badanych uważa, że trzeba dofinansować oświatę, ponad jedna trzecia zwiększyłaby wydatki na wypłaty emerytur. W porównaniu z ubiegłym rokiem wyraźnie wzrosła ranga szkolnictwa - o 9 punktów procentowych zwiększyła się liczba wskazań na tę dziedzinę. Natomiast spadł nieco odsetek osób skłonnych dofinansować służbę zdrowia (być może jest to związane z upowszechnianiem się rozmaitych, mniej lub bardziej zakamuflowanych form opłaty za usługi medyczne) oraz zasiłki rodzinne (ma to zapewne związek z faktem, iż zmieniono zasady przyznawania tych świadczeń - przestały one być powszechne).

Tabela 1

w procentach

Cele, na które przeznaczają się pieniądze z budżetu państwa	Na co należy:			
	zwiększyć wydatki		zmniejszyć wydatki	
	w budżecie na rok 1995	w budżecie na rok 1996	w budżecie na rok 1995	w budżecie na rok 1996
Służba zdrowia	72	67	1	2
Emerytury	36	37	2	3
Oświata	33	42	1	2
Zasiłki rodzinne	24	17	2	3
Opieka społeczna	23	14	2	5
Rolnictwo	20	19	8	6
Budownictwo mieszkaniowe	19	15	5	6
Ochrona środowiska	15	16	2	3
Policja	13	16	9	8
Zasiłki dla bezrobotnych	11	7	15	26
Obronność, wojsko	9	15	18	15
Dopłaty do energii elektrycznej i gazu	8	7	16	21
Ratowanie przedsiębiorstw państwowych	6	5	36	33
Kultura	3	3	8	9
Administracja państwowa	1	1	70	64
Transport publiczny	0	1	29	26

Niemal dwie trzecie ankietowanych uważa, że w przyszłorocznym budżecie należy zmniejszyć wydatki na administrację państwową. Wydaje się, że przejawiając rezerwę wobec finansowania etatów urzędniczych respondenci przyjmują perspektywę podatnika, pilnie śledzącego sposób wydatkowania publicznych pieniędzy. Niechęć sporej grupy badanych budzi też "ratowanie przedsiębiorstw państwowych" za pieniądze pochodzące z budżetu państwa.

Mniej osób niż w ubiegłym roku opowiada się za finansowaniem przez państwo zasiłków dla bezrobotnych. W powiązaniu ze spadkiem aprobaty zwiększania środków na zasiłki rodzinne i opiekę społeczną może to oznaczać, iż ludzie w coraz mniejszym stopniu akceptują te wydatki z kasy państwowej, które nie mają charakteru "inwestycyjnego" i służą jedynie doraźnemu zaspokajaniu potrzeb. Za taką interpretacją przemawiałby też fakt, iż w porównaniu z rokiem ubiegłym wyraźnie więcej respondentów wskazało na konieczność

zwiększenia nakładów na oświatę - najbardziej chyba "inwestycyjną" pozycję na naszej liście. Wiadomo wszakże, iż pieniądze wydane na wykształcenie zwracają się po wielokroć.

Podobny charakter mają też bez wątpienia wydatki na ochronę zdrowia. Mimo że ich aprobata w tym roku nieco się zmniejszyła, wciąż zajmują pierwsze miejsce na "liście życzeń" respondentów.

W porównaniu z wynikami roku ubiegłego dość wyraźnie wzrosła aprobata dofinansowania sił zbrojnych oraz - w znacznie mniejszym stopniu - policji. Kontynuując wcześniejszą interpretację można skomentować to jako kolejny przejaw zmieniających się preferencji: potrzeba opiekuńczości, uniknięcia biedy czy negatywnych skutków wolnego rynku stopniowo ustępuje miejsca potrzebie bezpieczeństwa, ochrony życia lub mienia przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi. Oczywiście, jest to tylko jedna z wielu możliwych interpretacji obserwowanych zjawisk.

Preferencje dotyczące przyszłorocznego budżetu znacząco różnią się w zależności od społeczno-demograficznego statusu respondentów. Oto niektóre z tych różnic.

- **Ograniczenie wydatków na ratowanie nierentownych przedsiębiorstw państwowych** badani postulowali tym częściej, im wyższe było ich wykształcenie. Za zmniejszeniem nakładów na ten cel w przyszłorocznym budżecie częściej od innych opowiadali się także menedżerowie i prywatni przedsiębiorcy, uczniowie i studenci, pracownicy sfery budżetowej i przedsiębiorstw prywatnych (osoby zatrudnione w sektorze państwowym nie wyróżniają się pod tym względem spośród ogółu badanych).
- **Wydatki na służbę zdrowia;** im większe miejsce zamieszkania respondentów, tym silniejsza opcja w kierunku ich zwiększenia. Ponadprzeciętną akceptacją tego postulatu wyróżniają się ponadto: osoby z wyższym wykształceniem oraz przedstawiciele kadr kierowniczych i urzędnicy.
- Istnieje bardzo wyraźna zależność między wykształceniem ankietowanych a aprobatą zwiększenia **wydatków na oświatę** w przyszłorocznym budżecie. Spośród osób z wykształceniem podstawowym 30% wybrało ten cel jako jeden z głównych kierunków zwiększenia dotacji budżetowych, natomiast wśród osób z wykształceniem wyższym było ich 70%.

- W odniesieniu **do wydatków na dofinansowanie rent i emerytur** zależność, choć już nie tak wyraźna, przebiega w kierunku odwrotnym do opisanego powyżej: im niższe wykształcenie, tym większa skłonność do aprobowania wzrostu tego rodzaju wydatków.
- **Zasiłki dla bezrobotnych**; wraz z wykształceniem rośnie skłonność do wyrażania opinii, że wydatki na ten cel powinny zostać w przyszłym roku ograniczone. Częściej od innych postulat taki wyrażali też respondenci w wieku 45-54 lata, urzędnicy, rolnicy, prywatni przedsiębiorcy, osoby zatrudnione w sferze budżetowej, badani o relatywnie wysokich dochodach. Co szczególnie interesujące, sami bezrobotni, choć dwukrotnie częściej niż ogół ankietowanych (14%), jednak *per saldo* stosunkowo rzadko wskazywali na konieczność zwiększenia środków na zasiłki dla osób pozostających bez pracy.
- Zwolennikami zwiększenia **dotacji dla rolnictwa** okazali się przede wszystkim, jak należało się spodziewać, sami rolnicy (63% z nich uważa, że jest to jedna z głównych dziedzin, na które w przyszłym roku należy przeznaczyć więcej pieniędzy).
- Ograniczenia **wydatków na utrzymanie administracji państwowej** najczęściej domagają się osoby w wieku 25-34 lata, pracownicy fizyczno-umysłowi, robotnicy i prywatni przedsiębiorcy. Dużą rolę odgrywa też w tym przypadku sektor gospodarki, w którym usytuowani są respondenci. Badani pracujący w sektorze państwowym i prywatnym częściej od innych są zwolennikami obciążenia dotacji dla aparatu urzędniczego, natomiast ankietowani zatrudnieni w sferze budżetowej rzadziej niż pozostali opowiadają się za takim rozwiązaniem.

Jak podzielić pieniądze?

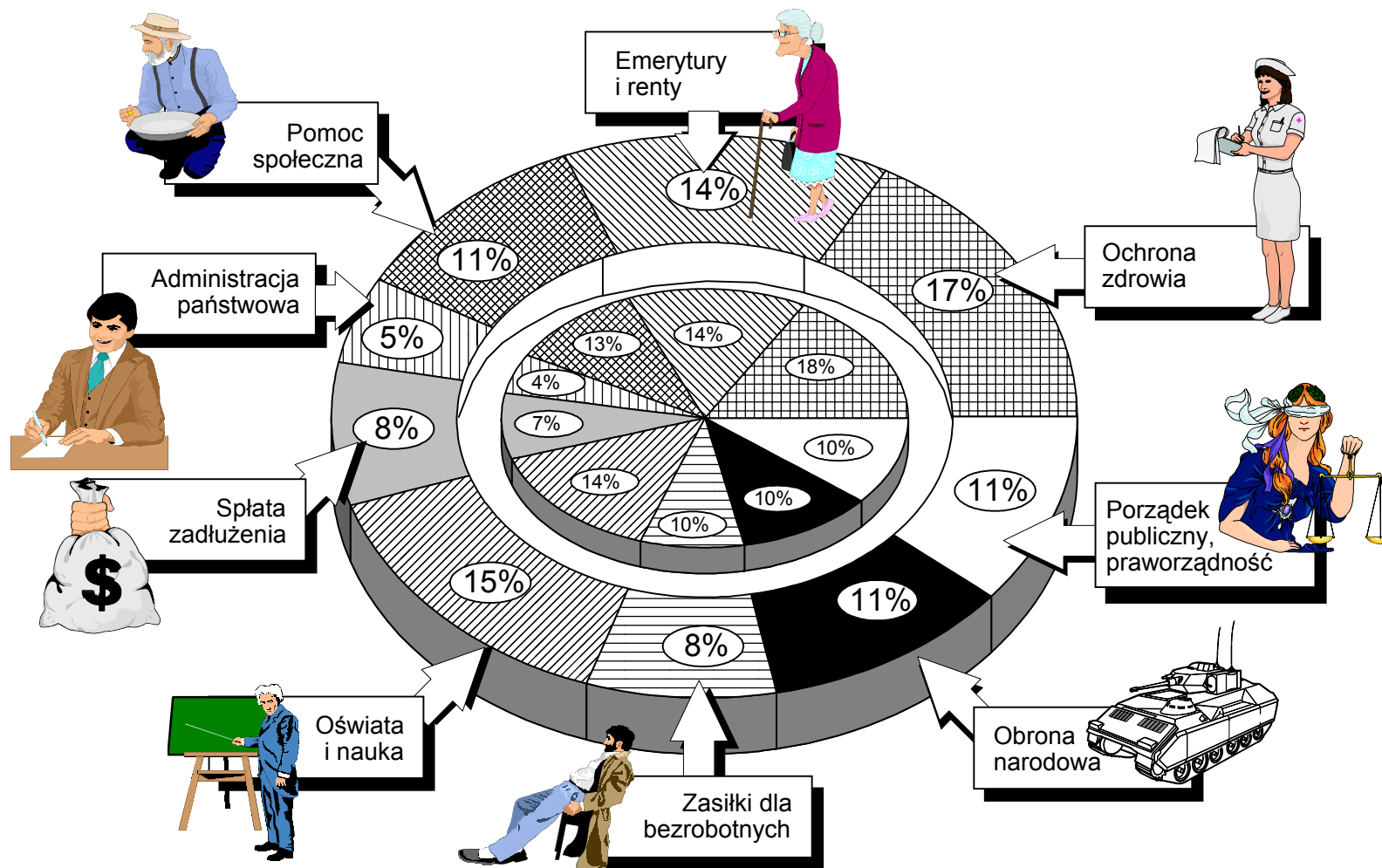
Podobnie jak rok temu, przed badanymi postawiono też zadanie podzielenia całej puli pieniędzy, jaką dysponować będzie państwo w 1996 roku, na poszczególne dziedziny².

---

² Każdy respondent otrzymał planszę, na której dziewięć jednakowych pól symbolizowało dziewięć różnych dziedzin wymagających finansowania z budżetu państwa, oraz 25 monet 1-groszowych, wyobrażających łączną kwotę, jaką państwo będzie dysponowało w 1996 roku. Zadaniem badanych było rozdzielenie otrzymanej kwoty na poszczególne dziedziny. Analiza wyników polegała na pomnożeniu każdej otrzymanej wartości przez 4 (co pozwoliło uzyskać wartość 100%) oraz obliczeniu **średniej sumy**, jaką respondenci przeznaczyli na każdą z dziedzin.

**Rys. 2. Jak powinien zostać podzielony budżet państwa na rok 1996?
(dla porównania - wewnątrz propozycje podziału na rok 1995)**

W podziale przyszłorocznego budżetu państwa, zaproponowanym przez ankietowanych, dziedziny najsilniej preferowane to: ochrona zdrowia, oświata i nauka oraz emerytury i renty. Kolejne miejsca na liście preferencji zajęły wydatki na obronę narodową, utrzymanie porządku publicznego (policja, sądy, prokuratura) i zasiłki socjalne. Najmniej, w opinii badanych, państwo powinno w 1996 roku wydać na zasiłki dla bezrobotnych, spłatę zadłużenia i utrzymanie administracji państwowej. Struktura preferencji w tym roku jest więc bardzo zbliżona do tej, którą uzyskaliśmy w ubiegłorocznym pomiarze.

Porównanie odpowiedzi na to pytanie oraz na poprzednie, w którym zadaniem badanych było wskazanie dziedzin wymagających i nie wymagających dofinansowania, ujawnia pewne różnice. Inna jest w obydwu przypadkach ranga różnego typu wydatków socjalnych. Być może respondentom trudniej jest przyjmować postawę podatników niechętnych wobec państwowej rozrzutności wówczas, gdy staje przed nimi zadanie podobne do tego, z jakim mają do czynienia prawdziwi dysponenti budżetu. W sytuacji, która w większym stopniu odzwierciedlała rzeczywiste uwarunkowania i dylematy, towarzyszące dzieleniu publicznych pieniędzy, badani skłonieni zostali raczej do podejmowania decyzji niż wyrażania preferencji.

Opcje respondentów co do niektórych kierunków wydatkowania środków z budżetu państwa zróżnicowane są w zależności od stosunku do rządu. Zwolennicy rządu Józefa Oleksego skłonni są przeznaczyć większe sumy niż jego przeciwnicy na utrzymanie administracji państwowej, spłatę zadłużenia, a także na zasiłki dla bezrobotnych. Z kolei osoby niechętne rządowi silniej niż jego sympatycy akcentują potrzebę finansowania oświaty, wojska oraz służby zdrowia.

Tabela 2 w procentach

Cele, na które przeznaczają się pieniądze z budżetu państwa	Średnia wskazań	
	przeciwników rządu	zwolenników rządu
Oświata	15,6	14,8
Zasiłki dla bezrobotnych	7,4	8,7
Obronność, wojsko	12,3	11,2
Bezpieczeństwo, policja, sądy	11,1	11,1
Służba zdrowia	16,5	15,8
Emerytury	13,4	13,0
Zasiłki socjalne	10,2	10,8
Administracja państwowa	4,8	5,9
Spłata zadłużenia	7,5	8,6

Jeszcze bardziej wyraźne są różnice między opiniami wyborców dwóch głównych pretendentów do fotela prezydenckiego: Aleksandra Kwaśniewskiego i Lecha Wałęsy. Osoby, które zamierzają poprzeć lidera SLD, skłonne są przeznaczyć większe sumy niż wyborcy obecnego prezydenta na oświatę, instytucje służące ochronie bezpieczeństwa obywateli, spłatę długu publicznego, nieco więcej przeznaczyłyby też na finansowanie administracji państwowej. Wyborcy Lecha Wałęsy silniej niż elektorat Kwaśniewskiego preferują obronność oraz renty i emerytury.

Tabela 3 w procentach

Cele, na które przeznaczają się pieniądze z budżetu państwa	Średnia wskaźnik	
	wyborców Aleksandra Kwaśniewskiego	wyborców Lecha Wałęsy
Oświata	15,7	13,8
Zasiłki dla bezrobotnych	7,7	7,6
Obronność, wojsko	10,9	12,4
Bezpieczeństwo, policja, sądy	11,3	9,9
Służba zdrowia	17,0	17,5
Emerytury	13,6	15,8
Zasiłki socjalne	10,7	10,6
Administracja państwowa	5,4	4,9
Spłata zadłużenia	7,6	6,9

Przewidywane skutki uchwalenia budżetu na przyszły rok

Pytanie o spodziewane konsekwencje uchwalenia przyszłorocznego budżetu dla różnych dziedzin życia należy zapewne interpretować jako wskaźnik bardzo złożony i powiązany z wieloma czynnikami.

Tabela 4

w procentach

Czy w wyniku zatwierdzenia przez Sejm budżetu państwa na 1996 rok poprawi się, pogorszy czy też nie ulegnie zmianie:				
	Poprawi się	Pogorszy się	Nie ulegnie zmianie	Trudno powiedzieć
- sytuacja materialna większości mieszkańców kraju	9 (-1)	17 (+2)	56 (-6)	18 (+5)
- stan oświaty, szkolnictwa	19 (0)	18 (0)	44 (-7)	19 (+7)
- sytuacja przedsiębiorstw państwowych	10 (-1)	27 (+3)	38 (-7)	25 (+5)
- stan służby zdrowia	23 (+2)	25 (+1)	35 (-8)	17 (+5)
- sytuacja emerytów i rencistów	20 (+4)	29 (+3)	34 (-11)	17 (+4)
- siła policji i ochrona przed przestępczością	22 (-2)	15 (+7)	42 (-11)	21 (+6)
- siła militarna i bezpieczeństwo kraju	21 (+5)	11 (+4)	44 (-13)	24 (+5)
- sytuacja przedsiębiorstw prywatnych	31 (+4)	8 (+1)	34 (-8)	27 (+4)
- sytuacja gospodarcza kraju	20 (+2)	14 (-1)	42 (-7)	24 (+6)
- sytuacja finansowa gmin i miast	16 (+1)	16 (+5)	39 (-9)	29 (+4)
	zwię- kszy się	zmniejszy się	nie ulegnie zmianie	Trudno powiedzieć
- liczba bezrobotnych	27 (-11)	20 (+5)	34 (+2)	19 (+4)

W nawiasach informacja o wzroście lub spadku liczby wskazań w porównaniu z pomiarem ubiegłorocznym.

Prognozę wyrażoną przez respondentów można potraktować zarówno jako przewidywanie skutków uchwalenia budżetu na 1996 rok, jak i bardziej ogólnie - jako wyraz ogólnego optymizmu lub pesymizmu, z jakim Polacy myślą o przyszłorocznej sytuacji w różnych dziedzinach.

Najbardziej optymistyczne przewidywania dotyczą sytuacji przedsiębiorstw prywatnych, najbardziej pesymistyczne zaś - sytuacji przedsiębiorstw państwowych oraz położenia, w jakim znajdują się emeryci i renciści. W odniesieniu do większości dziedzin dominuje opinia, że nie nastąpią żadne zmiany, jednak w porównaniu z poprzednim pomiarem odsetki osób, które tak sądzą, zmniejszyły się dość wyraźnie. Po przyszłorocznym

budżecie oczekujemy więc większych zmian niż po tegorocznym - zarówno pozytywnych, jak i negatywnych.

Na szczególną uwagę zasługują przewidywania badanych, odnoszące się do poziomu bezrobocia. Po pierwsze - dlatego, że jest to szczególnie użyteczna, syntetyczna prognoza sytuacji w gospodarce, po drugie zaś - ponieważ uległy one znacznym zmianom w porównaniu z pomiarem przeprowadzonym w roku ubiegłym. O 11 punktów procentowych zmalał odsetek pesymistów w tej dziedzinie, przy jednoczesnym 5-punktowym wzroście optymistów. Trudno określić, w jakiej mierze istotnie jest to prognoza ekonomicznych skutków uchwalenia budżetu, gdyż nie wiadomo, jak dużych kompetencji możemy oczekiwać od badanych w dziedzinie takich prognoz. Należy wszakże odnotować, iż mniej osób spodziewa się wzrostu bezrobocia w roku 1996 niż spodziewało się w roku 1995, choć pesymizm w tej kwestii wciąż przeważa nad optymizmem. Zmniejszenia liczby bezrobotnych częściej od innych oczekują mieszkańcy wielkich miast, osoby z wyższym wykształceniem, prywatni przedsiębiorcy, respondenci o relatywnie wysokich dochodach. Wzrost w przyszłym roku liczby osób pozostających bez pracy częściej od innych przewidują osoby młode, u progu kariery zawodowej, respondenci legitymujący się wykształceniem zasadniczym zawodowym, robotnicy niewykwalifikowani, bezrobotni, osoby o najniższych dochodach - a więc grupy, których problem bezrobocia dotyka w stosunkowo największym stopniu.

Zwolennicy rządu są większymi optymistami niż jego przeciwnicy. Spośród osób przychylnych gabinetowi Józefa Oleksego 14% oczekuje poprawy sytuacji materialnej społeczeństwa w wyniku uchwalenia budżetu, niemal jedna trzecia (31%) spodziewa się, że nastąpi poprawa sytuacji gospodarczej kraju i tyle samo - że spadnie liczba bezrobotnych. Wśród osób niechętnych rządowi odsetki te wynoszą odpowiednio: 8%, 16% i 16%. Optymizm w kwestii gospodarczych skutków uchwalenia budżetu '96 w jakiejś mierze jest więc także rezultatem ogólnej przychylności wobec obecnej Rady Ministrów.

Opcje polityczne, wyrażone zamiarem głosowania na jednego z dwóch głównych kandydatów na prezydenta, różnicują tymczasem jedynie poglądy w jednej spośród omawianych kwestii: zwolennicy Aleksandra Kwaśniewskiego częściej (30%) niż wyborcy Lecha Wałęsy (19%) spodziewają się, że przyszłoroczny budżet przyniesie poprawę sytuacji

gospodarczej kraju. Pesymistów w tej kwestii jest jednak wśród wyborców Kwaśniewskiego 16%, a wśród sympatyków Wałęsy - jedynie 10%. Osoby zdecydowane głosować na Lecha Wałęsę najczęściej bowiem uważały, że sytuacja gospodarcza kraju nie ulegnie zmianie (45%) albo też wstrzymywały się ze sformułowaniem prognozy (26%).

Zdaniem respondentów, w budżecie państwa na rok 1996 należy zmniejszyć wydatki na utrzymanie administracji państwowej, ratowanie przedsiębiorstw państwowych, transport publiczny, zasiłki dla bezrobotnych. Zwiększenia dotacji wymaga według nich służba zdrowia i oświata, a także wydatki na emerytury i renty. Ogólnie rzecz biorąc, preferencje ankietowanych zmierzają raczej w kierunku "inwestowania" publicznych pieniędzy (wykształcenie, zdrowie) niż "przejadania" ich w postaci zasiłków lub etatów urzędniczych. Aprobata zmniejszania wydatków na ratowanie przedsiębiorstw państwowych może przy tym świadczyć, iż respondenci nie wierzą w skuteczność takiej terapii.

Postawieni w sytuacji symulowanego podziału budżetu na poszczególne dziedziny, badani preferowali ochronę zdrowia, oświatę oraz emerytury i renty. Najmniej pieniędzy skłonni byli przeznaczyć na finansowanie administracji państwowej, spłatę zadłużenia oraz zasiłki dla bezrobotnych. Generalnie rzecz biorąc, hipotetyczny budżet skonstruowany przez ankietowanych jest jednak dość "płaski" - różnice między sumami przeznaczanymi na poszczególne dziedziny nie są zbyt duże.

W przewidywaniach dotyczących wpływu przyszłorocznego budżetu na sytuację w różnych dziedzinach życia dominuje przekonanie, iż nie nastąpią znaczące zmiany. Najbardziej optymistycznie prognozują badani sytuację przedsiębiorstw prywatnych, najbardziej pesymistycznie zaś - sytuację emerytów i rencistów, a także stan przedsiębiorstw państwowych i służby zdrowia.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Skąd, Pana(i) zdaniem, budżet państwa powinien uzyskiwać najwięcej pieniędzy? Proszę wybrać dwie odpowiedzi. 1 - Podatki pośrednie (VAT i akcyza); 2 - neopopiwek; 3 - podatki od firm, przedsiębiorstw; 4 - podatek od osób fizycznych; 5 - cła; 6 - zyski, dochody z przedsiębiorstw państwowych; 7 - dochody NBP; 8 - prywatyzacja

	1	2	3	4	5	6	7	8
Ogółem	14	1	43	9	27	21	19	22
Płeć								
Mężczyźni	18	1	50	12	29	22	18	22
Kobiety	11	2	37	6	25	20	20	22
Wiek								
do 24 lat	14	1	34	7	21	32	31	28
25-34	20	2	46	9	25	24	20	20
35-44	18	1	46	9	34	17	19	25
45-54	12	2	44	10	34	16	18	24
55-64	10	1	49	9	22	22	22	20
65 lat i więcej	10	0	38	10	22	16	6	13
Miejsce zamieszkania								
Wieś	12	2	41	8	27	20	16	19
Miasto do 20 tys.	10	2	34	11	33	13	19	20
od 21 do 100 tys.	18	0	51	7	22	26	20	21
101-500 tys.	15	1	47	13	26	21	20	25
501 tys. i więcej mieszk.	19	1	41	8	28	22	23	27
Region								
Północny	16	0	40	7	31	24	21	29
Zachodni	15	0	54	15	40	19	14	17
Środkowozachodni	15	1	49	15	23	20	19	21
Środkowy	10	1	38	5	25	25	21	19
Wschodni	16	1	41	12	22	20	19	22
Południowo-wschodni	14	2	46	4	30	23	15	18
Południowo-zachodni	17	4	37	7	20	16	23	27
Wykształcenie								
Podstawowe	8	0	35	7	24	19	16	19
Zasadnicze zawodowe	17	2	45	9	33	19	26	22
Średnie	16	2	48	10	25	24	19	27
Wyższe	33	3	61	18	24	25	8	14
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	24	5	57	16	21	26	15	26
Prac.umysł.niż.szczebła	21	1	46	8	27	18	21	27
Pracownicy fiz.- umysł.	21	0	52	11	22	32	22	28
Robotnicy wykwalifikowani	21	2	46	7	35	15	21	23
Robotnicy niewykwalifik.	12	1	46	5	29	20	28	25
Rolnicy	11	0	42	14	30	15	18	18
Prywatni przedsiębiorcy	21	3	49	6	32	28	20	19
Bierni zawodowo								
Renciści	11	1	33	9	30	17	15	16
Emeryci	11	0	48	11	22	20	11	17
Uczniowie i studenci	10	4	22	5	24	40	35	48
Bezrobotni	8	0	41	9	26	21	23	19
Gospodynie domowe i inni	10	3	35	7	24	16	17	15
Pracujący poza rolnictwem								
Sfera budżetowa	20	2	56	8	27	17	18	19
Sektor państwowy	19	3	47	9	28	22	24	32
Sektor prywatny	23	1	44	9	30	23	23	20
Spółdzielczość	0	0	62	23	16	26	9	31
Dochody na jedną osobę								
Poniżej 125 zł	10	1	42	8	27	21	16	22
125 - 199	16	1	39	8	36	19	21	20
200 - 274	14	1	45	8	25	19	20	22
275 - 324	20	2	42	7	20	23	20	22
325 i powyżej	17	2	50	14	28	21	17	22
Ocena własnych war. mater.								
Złe	10	1	41	9	27	16	20	21
Średnie	16	2	44	8	27	23	17	21
Dobre	18	1	45	13	26	23	20	24
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	17	2	45	5	29	19	13	20
Raz w tygodniu	12	2	42	9	26	20	19	22
Kilka razy w roku	18	1	43	10	28	22	20	21
W ogóle nie uczestniczy	17	2	52	12	24	24	22	20
Poglądy polityczne								
Lewica	22	1	53	11	34	18	21	18
Centrum	14	1	48	10	26	27	20	21
Prawica	17	1	44	11	28	18	19	30
Trudno powiedzieć	7	2	32	6	22	20	16	15

(%)

Tabela 1 (cd.)

(%)

	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	18	1125
Płeć		
Mężczyźni	11	533
Kobiety	25	593
Wiek		
do 24 lat	13	153
25-34	13	202
35-44	12	250
45-54	16	184
55-64	19	153
65 lat i więcej	38	182
Miejsce zamieszkania		
Wieś	24	406
Miasto do 20 tys.	26	145
od 21 do 100 tys.	14	211
101-500 tys.	12	228
501 tys. i więcej mieszk.	11	135
Region		
Północny	13	116
Zachodni	11	141
Środkowozachodni	18	174
Środkowy	22	206
Wschodni	19	144
Południowo-wschodni	22	167
Południowo-zachodni	21	178
Wykształcenie		
Podstawowe	32	408
Zasadnicze zawodowe	11	303
Średnie	11	336
Wyższe	6	79
Grupa społ.-zaw. pracujący		
Kadra kier., inteligencja	5	68
Prac. umysł. niż. szczebla	11	106
Pracownicy fiz.- umysł.	3	61
Robotnicy wykwalifikowani	10	134
Robotnicy niewykwalifik.	12	67
Rolnicy	24	64
Prywatni przedsiębiorcy	7	40
Bierni zawodowo		
Renciści	33	139
Emeryci	25	218
Uczniowie i studenci	4	54
Bezrobotni	23	101
Gospodynie domowe i inni	32	70
Pracujący poza rolnictwem		
Sfera budżetowa	13	119
Sektor państwowy	6	158
Sektor prywatny	10	193
Spółdzielczość	6	20
Dochody na jedną osobę		
Poniżej 125 zł	24	193
125 - 199	16	159
200 - 274	19	313
275 - 324	17	153
325 i powyżej	13	244
Ocena własnych war. mater.		
Złe	24	386
Średnie	17	523
Dobre	12	216
Udział w prakt. religijnych		
Kilka razy w tygodniu	20	65
Raz w tygodniu	21	643
Kilka razy w roku	16	318
W ogóle nie uczestniczy	9	98
Poglądy polityczne		
Lewica	8	178
Centrum	14	293
Prawica	12	349
Trudno powiedzieć	35	303

Tabela 2. Jak Pan(i) przypuszcza, czy w wyniku zatwierdzenia przez Sejm budżetu państwa na 1996 rok **sytuacja gospodarcza kraju** poprawi się, pogorszy czy też nie ulegnie zmianie?

(%)

	Poprawi się	Pogorszy się	Nie zmieni się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	14	42	24	1125
Płeć					
Mężczyźni	26	14	42	18	533
Kobiety	14	14	42	30	592
Wiek					
do 24 lat	23	14	47	16	153
25-34	19	17	45	20	202
35-44	22	13	44	21	249
45-54	16	18	50	17	184
55-64	28	9	35	28	153
65 lat i więcej	13	14	29	44	182
Miejsce zamieszkania					
Wieś	19	15	38	28	406
Miasto do 20 tys.	23	10	42	24	145
od 21 do 100 tys.	18	19	43	20	211
101-500 tys.	19	14	44	24	227
501 tys. i więcej mieszk.	22	9	48	20	135
Region					
Północny	26	11	38	25	115
Zachodni	24	21	35	19	141
Środkowo-zachodni	23	16	46	15	174
Środkowy	18	9	43	29	206
Wschodni	17	11	41	32	144
Południowo-wschodni	18	12	46	25	167
Południowo-zachodni	16	19	41	24	178
Wykształcenie					
Podstawowe	17	13	35	35	407
Zasadnicze zawodowe	20	17	42	22	303
Średnie	22	14	48	16	337
Wyższe	23	13	49	14	79
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	24	16	50	10	68
Prac. umysł. niż. szczebla	15	13	57	16	106
Pracownicy fiz.- umysł.	27	10	48	14	61
Robotnicy wykwalifikowani	11	16	52	20	134
Robotnicy niewykwalifik.	37	17	26	20	67
Rolnicy	14	5	51	30	64
Prywatni przedsiębiorcy	21	21	40	18	40
Bierni zawodowo					
Renciści	22	13	34	31	139
Emeryci	23	12	30	35	219
Uczniowie i studenci	23	12	48	17	54
Bezrobotni	13	23	42	22	100
Gospodynie domowe i inni	15	15	41	29	70
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	21	10	54	15	119
Sektor państwowy	15	15	49	21	158
Sektor prywatny	21	19	42	18	193
Spółdzielczość	37	6	46	12	20
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 125 zł	23	18	35	23	193
125 - 199	17	11	47	26	159
200 - 274	18	16	43	23	314
275 - 324	19	13	43	25	153
325 i powyżej	24	13	44	19	244
Ocena własnych war. mater.					
Złe	15	20	39	25	386
Średnie	21	11	44	24	523
Dobre	24	11	43	23	216
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	4	15	47	34	65
Raz w tygodniu	19	14	41	25	643
Kilka razy w roku	23	12	41	23	318
W ogóle nie uczestniczy	23	20	44	13	98
Poglądy polityczne					
Lewica	34	11	40	14	178
Centrum	21	18	45	16	293
Prawica	21	15	45	19	349
Trudno powiedzieć	9	12	35	44	303

Tabela 3. Jak Pan(i) przypuszcza, czy w wyniku zatwierdzenia przez Sejm budżetu państwa na 1996 rok **sytuacja materialna większości mieszkańców kraju** poprawi się, pogorszy czy też nie ulegnie zmianie?

(%)

	Poprawi się	Pogorszy się	Nie zmieni się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	17	56	18	1124
Płeć					
Mężczyźni	10	16	59	15	533
Kobiety	8	17	53	22	591
Wiek					
do 24 lat	11	18	59	13	153
25-34	7	15	63	15	202
35-44	11	16	59	15	249
45-54	9	21	56	14	184
55-64	8	15	60	18	152
65 lat i więcej	8	17	38	37	182
Miejsce zamieszkania					
Wieś	8	16	55	21	406
Miasto do 20 tys.	12	14	57	17	145
od 21 do 100 tys.	11	15	57	17	211
101-500 tys.	6	19	57	17	227
501 tys. i więcej mieszk.	12	19	52	17	135
Region					
Północny	14	13	58	15	115
Zachodni	7	22	52	19	141
Środkowo-zachodni	8	14	63	14	174
Środkowy	10	16	53	23	206
Wschodni	9	10	57	23	144
Południowo-wschodni	8	15	56	21	167
Południowo-zachodni	7	26	52	16	177
Wykształcenie					
Podstawowe	8	16	48	28	407
Zasadnicze zawodowe	12	15	58	15	303
Średnie	9	19	61	11	336
Wyższe	8	18	61	13	79
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	2	19	63	16	68
Prac. umysł. niż. szczebla	3	20	67	10	106
Pracownicy fiz.- umysł.	13	11	64	13	61
Robotnicy wykwalifikowani	7	20	60	13	134
Robotnicy niewykwalifik.	21	7	57	15	67
Rolnicy	4	16	58	22	64
Prywatni przedsiębiorcy	17	21	43	19	40
Bierni zawodowo					
Renciści	10	19	50	22	139
Emeryci	12	14	46	29	219
Uczniowie i studenci	11	18	63	9	54
Bezrobotni	5	20	57	19	100
Gospodynie domowe i inni	9	17	56	17	70
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	5	13	69	14	119
Sektor państwowy	5	21	59	15	158
Sektor prywatny	13	17	55	15	193
Spółdzielczość	14	9	70	7	20
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 125 zł	11	21	53	16	193
125 - 199	12	14	53	22	159
200 - 274	8	16	55	21	314
275 - 324	9	17	54	20	152
325 i powyżej	6	16	64	13	244
Ocena własnych war. mater.					
Złe	8	23	51	18	386
Średnie	10	14	56	21	522
Dobre	10	13	62	15	216
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	5	18	53	24	65
Raz w tygodniu	10	16	55	18	643
Kilka razy w roku	8	16	57	19	318
W ogóle nie uczestniczy	8	21	56	15	98
Poglądy polityczne					
Lewica	10	15	66	9	178
Centrum	7	16	62	15	293
Prawica	11	21	55	14	348
Trudno powiedzieć	8	14	45	33	303

Tabela 4. Jak Pan(i) przypuszcza, czy w wyniku zatwierdzenia przez Sejm budżetu państwa na 1996 rok **liczba bezrobotnych** zwiększy się, zmniejszy czy też nie ulegnie zmianie?

(%)

	Zwiększy się	Zmniejszy się	Nie zmieni się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	20	34	19	1125
Płeć					
Mężczyźni	30	23	33	14	533
Kobiety	25	17	34	24	592
Wiek					
do 24 lat	42	21	21	17	153
25-34	22	14	47	17	202
35-44	31	20	35	14	249
45-54	25	22	36	16	184
55-64	24	27	32	17	153
65 lat i więcej	22	17	27	35	182
Miejsce zamieszkania					
Wieś	25	18	33	24	406
Miasto do 20 tys.	26	21	33	20	145
od 21 do 100 tys.	30	21	33	16	211
101-500 tys.	33	17	35	15	227
501 tys. i więcej mieszk.	22	26	36	15	135
Region					
Północny	34	31	24	11	115
Zachodni	32	21	32	15	141
Środkowozachodni	24	24	34	18	174
Środkowy	23	12	35	30	206
Wschodni	24	17	41	18	144
Południowo-wschodni	18	21	37	25	167
Południowo-zachodni	40	18	31	11	178
Wykształcenie					
Podstawowe	28	19	25	28	407
Zasadnicze zawodowe	35	19	34	12	303
Średnie	23	21	40	16	337
Wyższe	13	26	47	14	79
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	16	24	43	17	68
Prac. umysł. niż. szczebla	24	17	51	9	106
Pracownicy fiz.- umysł.	29	19	35	17	61
Robotnicy wykwalifikowani	30	14	40	17	134
Robotnicy niewykwalifik.	38	25	26	11	67
Rolnicy	19	21	30	30	64
Prywatni przedsiębiorcy	27	30	41	2	40
Bierni zawodowo					
Renciści	22	25	28	24	139
Emeryci	20	22	32	25	219
Uczniowie i studenci	35	18	26	21	54
Bezrobotni	46	10	26	18	100
Gospodynie domowe i inni	34	19	22	25	70
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	20	20	44	16	119
Sektor państwowy	26	18	45	11	158
Sektor prywatny	30	21	34	14	193
Spółdzielczość	58	7	23	12	20
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 125 zł	36	16	28	20	193
125 - 199	32	18	30	20	159
200 - 274	26	17	36	20	314
275 - 324	24	17	41	19	153
325 i powyżej	19	30	35	16	244
Ocena własnych war. mater.					
Złe	34	14	30	22	386
Średnie	26	21	37	17	523
Dobre	19	28	34	19	216
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	35	11	28	25	65
Raz w tygodniu	28	19	34	19	643
Kilka razy w roku	26	23	32	19	318
W ogóle nie uczestniczy	23	24	37	16	98
Poglądy polityczne					
Lewica	28	23	36	12	178
Centrum	27	21	37	15	293
Prawica	28	23	33	15	349
Trudno powiedzieć	26	13	29	32	303